

Henk Stoorvogel

Onderweg met Jozef

BIJBELLEESGIDS

Henk Stoorvogel
Onderweg met Jozef
Bijbelleesgids

© 2011 Uitgeverij Voorhoeve
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht
www.kok.nl

Omslagontwerp: IDD
ISBN 978 90 297 9652 1
NUR 707

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No portion of this book may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means – electronic, mechanical, photocopy, recording or any other – except for brief quotations in printed reviews, without the prior written permission of the publisher.

Dag 1: Grote verhalen

Genesis 35:22-29

Mijn overgrootvader heette Jan van Noorloos. Hij was getrouwd met Trijntje Neeltje de Koning en samen hadden ze twee kinderen: Maria, mijn oma, en Arie. Jan werkte als onderwijzer in Barendrecht toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak. Mijn overgrootvader was een man met een diep geloof en een innige relatie met zijn hemelse Vader. Toen de bezetters hem dwongen een Duitse militair, kapitein Müller, onderdak te bieden deed hij dat met respect en liefde. Niet omdat hij het fijn vond dat Nederland bezet was. Integendeel, hij behandelde de Duitse kapitein goed omdat Jezus leert dat je je vijanden lief moet hebben.

Nadat de Duitse kapitein overgeplaatst was namen mijn overgrootouders vijf onderduikers in huis. Het betrof een joods gezin, bestaande uit een vader, een moeder, een dochter, een tante en een oma. Mijn overgrootvader vertelde mijn overgrootmoeder en hun twee kinderen dat zij, wanneer zij verraden zouden worden, alle schuld voor het schuilhouden van de onderduikers in zijn schoenen moesten schuiven. Ze moesten zeggen: 'Het was vaders plan. Wij wilden het niet, maar het moest van vader.' Dat was de enige mogelijkheid om mijn overgrootmoeder en haar kinderen te redden van de concentratiekampen.

Op een dag werden ze verraden en de Duitsers vielen het huis van mijn overgrootouders binnen. De vijf onderduikers werden gevonden en naar Auschwitz gestuurd. Mijn overgrootmoeder deed wat haar man haar gevraagd had en schoof alle schuld in de schoenen van haar man. Hij werd gevangen gezet. Kapitein Müller heeft nog geprobeerd mijn overgrootvader vrij te krijgen. 'Hij deed het echt niet om het geld, hij deed het vanwege zijn geloof. Mijnheer van Noorloos is een goed mens', voerde hij aan. Maar het mocht niet baten. Mijn overgrootvader werd naar Dachau getransporteerd.

In Dachau werd mijn overgrootvader een bemoediging voor velen. Vele malen verzorgde hij de dagsluitingen in zijn barak. Op zondag ging hij voor tijdens de geïmproviseerde eredienst.

Het joodse gezin in Auschwitz had het zwaar. Op een gegeven moment had de vader van het gezin zo'n geweldige honger dat hij tijdens het lopen naar de werkplaats uitriep: 'God van mijnheer Noorloos, als U er bent, geef me dan alstublieft wat te eten!'

Enkele meters verderop vond hij een brood.

Vier van de vijf onderduikers overleefden de oorlog, alleen de oude oma overleed. Mijn overgrootvader overleefde Dachau en keerde terug bij zijn gezin en nam zijn taak als onderwijzer weer op zich. Het besef dat een man als Jan van Noorloos in mijn voorgeslacht zit, vervult mij met trots. En ook met de wil om in zijn voetsporen te volgen. Jan van Noorloos was een man uit één stuk, een prediker van hoop in de kampen van de dood. Zijn geloof en principes zijn mij tot voorbeeld.

De overgrootvader van Jozef heette Abraham. Wat een verhalen zal Jakob zijn zoons na de maaltijden over zijn grootvader hebben verteld! Abraham de nomade die vanuit Ur der Chaldeeën naar Kanaän reisde en persoonlijke openbaringen kreeg van de Allerhoogste. Abraham, de aartsvader, groter dan het leven. Wat zou Jozefs lievelingsverhaal over zijn overgrootvader zijn geweest? Dat hij op 100-jarige leeftijd nog een zoon kreeg? Of dat hij van God te horen kreeg dat hij zijn zoon moest offeren op de berg Moria? Of misschien wel dat moment dat God Abraham de sterren aan de hemel liet zien en hem beloofde: zo zal je nageslacht zijn.

Abraham als overgrootvader, dat doet wat met een jonge man. De verhalen van zijn verblijf in Egypte vanwege een hongersnood, het bevrijden van zijn neef Lot uit de handen van vijf vijandige koningen, het bezoek van de engelen, de verwoesting van Sodom en Gomorra en het eenzijdige verbond dat die mysterieuze God met Abraham en zijn nageslacht sloot, stonden in het hart van Jozef gegrift. Volgens de overlevering en vele bijbelgeleerden heeft Mozes de eerste vijf boeken van de Bijbel geschreven. Deze boeken worden door de joden ook wel samengevat als 'Mozes' of 'de boeken van Mozes.'

Wanneer Jezus de Emmaüsgangers de Bijbel uitlegt staat er: *En hij begon bij Mozes*. Dat wil zeggen: Jezus begon bij het begin van de vijf boeken van Mozes en legde uit welke dingen in de geschiedenissen van Adam en Eva, Noach, Abraham, Isaak, Jakob en Jozef eigenlijk allemaal betrekking op Hém hadden.

Mozes leefde ongeveer 600 jaar na Abraham. Voordat Mozes alle verhalen op schrift stelde werden ze van vader op zoon doorgegeven in een zeer nauwkeurige mondelinge verteltraditie. Jozef kende de verhalen van zijn overgrootvader en overige familie door en door. Al die verhalen vertelden hem dat hij uit een bijzondere familie kwam, met een geloof in een unieke God. Waar alle omringende volken meerdere goden aanbaden, daar geloofden Jozef en zijn familie in de ene, allergrootste God die zich aan hen had laten zien. Jozef wist dat God zijn familie had voorbestemd om een uitzonderlijke rol te spelen in de geschiedenis van de mensheid. Ik vraag me af wat dat met hem heeft gedaan. Gezien zijn dromen en vertrouwen in God lijkt het erop dat Jozef een buitengewone gevoeligheid had voor zijn speciale bestemming.

Naast de verhalen over zijn overgrootvader werden natuurlijk ook de verhalen over zijn grootvader Isaak én de verhalen van zijn vader Jakob doorverteld. Jozef had keer op keer gehoord hoe de Allerhoogste zijn grootvader gezegend had, zodat hij schatrijk werd. Hij wist hoe zijn vader Jakob de zegen van zijn oom Esau gestolen had en hoe zijn vader met een engel van God had geworsteld bij de rivier de Jabbok. Hij kende zijn vaders droom van de ladder die reikte tot in de hemel. Verhalen van zegen en strijd, geloof en intrige, openbaring en afwezigheid van God. Dat waren de verhalen die Jozefs identiteit vormden.

Genesis 37:2 zegt: *Dit is de geschiedenis van Jakob en zijn nakomelingen*. De volgende hoofdstukken gaat het echter vooral over Jozef. Gods verhaal met de aartsvaders Abraham, Isaak en Jakob neemt een onverwachte wending en Jozef is daarin de spil. Abraham, Isaak en Jakob hadden de belofte gekregen dat God hen tot een groot volk zou maken en zou laten wonen in het land Kanaän. Abraham kreeg echter nog een onheilspellende profetie over de weg die God met zijn volk zou gaan: *Wees ervan doordrongen dat je*

nakomelingen als vreemdeling zullen wonen in een land dat niet van hen is en dat ze daar slaaf zullen zijn en onderdrukt zullen worden, vierhonderd jaar lang (Genesis 15:13). Via Jozef leidt God het kleine begin van zijn verbondsvolk naar Egypte, waar ze vierhonderd jaar zullen blijven wonen. Het verblijf in Egypte zal Gods volk redden van de hongersnood, zal hen een vruchtbare, rustige plek geven om in aantal toe te nemen en zal God de gelegenheid geven zijn verlossingswerk door de exodus in de ervaring van Israël te graveren.

In dit boekje stappen we in de lijn van de grote verhalen van de patriarchen, om het verhaal van Jozef te vertellen. Maar het verhaal van Jozef is eigenlijk niet alleen zijn verhaal. Het is bovenal het verhaal van Jozefs God. Hij vertelt het grote verhaal, het verhaal waar wij allemaal in leven. Onze verhalen krijgen hun zingeving en bestemming vanuit het grote verhaal van God.

Sommigen zien het verhaal van Jozef als het mooiste verhaal van het Oude Testament. Zonder meer is het verhaal van Jozef prachtig uitgewerkt en ontroerend opgeschreven.

Ik zie uit naar de reis die we samen gaan maken, naar de ontdekking van geestelijke lessen uit het verhaal van Jozef, uit het verhaal van God, tot zegen van het verhaal dat wij mogen leven.

Welke verhalen vormen jouw familie-identiteit?

Vader in de hemel, dank U wel voor mijn voorouders, mannen en vrouwen die door hun leven mij tot voorbeeld en inspiratie kunnen zijn. Dank U wel dat U de God bent van generaties en met ons allemaal verder gaat.

Dag 2: Klussen is stom

Genesis 37:1-4

Enkele jaren geleden besloot ik samen met een vriend ons huis te schilderen. Ik huurde een steiger en zette die tegen de zijgevel van ons huis. Met ons tweeën klommen we naar boven om de nok te verven. Eenmaal op het bovenste plateau klom ik op een keukentrap zodat ik bij het hoogste puntje kon. Ondertussen wiebelde de hele steiger zodanig dat ik het gevoel had dat ik aan het golfsurfen was. Met bibberende knieën klemden we ons vast aan de reling en besloten na ampel beraad naar beneden te klauteren om de oorzaak van de instabiliteit te achterhalen. Toen wij weer vaste grond onder de voeten hadden bestudeerde ik de gebruiksaanwijzing, voor het eerst. Het bleek dat we alle stabilisatoren en stutpalen vergeten waren. Ik had me al afgevraagd waar al die extra stukken aluminium voor waren, maar nu wist ik het dus.

Klussen en Henk, die twee gaan gewoon niet zo goed samen. Wanneer we een kast kopen, trek ik de doos open en begin hem in elkaar te zetten en kom er negen van de tien keer vlak voor het laatste plaatje achter dat ik ergens aan het begin een cruciaal schroefje vergeten ben. Of een plank binnenstebuiten heb gemonteerd. Of spijkers in de verkeerde kant van het houtwerk heb geslagen, zodat we tot in lengte van dagen tegen twee gaten aan blijven kijken. Ik doe mijn best, althans op mijn manier. Ruth, mijn vrouw, legt me ongeveer elke keer uit dat ik het beste eerst kan controleren of alle onderdelen in de doos geleverd zijn, daarna de hele gebruiksaanwijzing moet lezen en dan pas moet beginnen met schroeven en timmeren. Maar ja, ik luister niet altijd even secuur naar mijn vrouw. Met alle gevolgen van dien.

Klussen kost mij veel energie. Wanneer we de kamer gaan sausen kan ik daar dagen van tevoren al tegenop zien. Ik preek liever tien keer dan dat ik een laminaatvloer leg. Mijn lichtelijke angst en aversie voor alles wat met klussen (en tuinieren) te maken heeft, komt

ergens vandaan. Laat me duidelijk zijn: ik ben zelf volledig verantwoordelijk voor mijn onhandigheid en klusstress, maar ergens in mijn leven is dit van nature zwakke punt versterkt. Vroeger, bij ons thuis.

Mijn vader had namelijk ook een hekel aan klussen, hoewel hij best handig was. Wanneer er een klusproject op stapel stond, verdween de gezelligheid. En langzaam maar zeker fixeerde zich dit adagium in mijn brein: *Klussen is stom. Klussen moet je zien te vermijden.*

Mijn ouders en ik kunnen daar nu om lachen. Wanneer ik hier bij mijn ouders over begin, zegt mijn moeder: 'Zie je wel Wim, ik zei toch dat je...' Zo kunnen die dingen in families gaan.

Het Jozefverhaal begint ook met zo'n negatieve familietrek die zich door de generaties heen alleen maar lijkt te versterken. Jakob had zich gevestigd in Kanaän. Niet langer trokken hij en zijn familie als nomaden met hun kuddes rond. Zij hadden hun tentenkamp voor onbepaalde tijd opgeslagen in het heuvelland van Mamre, bij het tegenwoordige Hebron. Dit betekende dat Jakob en zijn familie niet langer alleen kuddes hielden, maar ook aan landbouw konden gaan doen. Het is een detail dat Jozef later nog goed van pas zou komen. De eerste verzen van het Jozef verhaal vertellen ons een paar dingen over Jozef: hij werd vooral ingezet als schaapherder, hij was een klikspaan en werd voorgetrokken door zijn vader, en zijn broers haatten hem daarom. We vallen middenin het conflict. Vooral Jakob speelt hierin een ongelukkige rol. Als je zoveel hebt meegeemaakt als Jakob, zulke ruzies met je broer Ezau hebt uitgevochten, zo verraden bent door Laban, zo geworsteld hebt met God en uiteindelijk van God een nieuwe naam hebt gekregen: Israël, wat betekent: hij die strijdt met God, dan mag je toch iets meer wijsheid in de opvoeding verwachten? Maar Jakob creëert de voortdurende spanning in het gezin doordat hij niet kan verbergen dat hij meer van Jozef houdt dan van zijn andere zoons.

De Bijbel geeft als reden voor Jakobs voorkeur dat Jozef zijn 'zoon des ouderdoms' was. Nog voor de geboorte van Benjamin, de jongste, was het Jozef, de op één na jongste, die Jakobs voorliefde genoot. Rachel, de moeder van Jozef en Benjamin, stierf tijdens

de bevalling van Benjamin. Het is mogelijk dat dit een smet heeft geworpen op de relatie tussen Jakob en Benjamin en dat Jozef de lieveling bleef, ook al was Benjamin uiteindelijk de jongste zoon. Voortrekkerij werkt afgunst in de hand. Dat wist Jakob als geen ander. Hij had zelf meegemaakt hoe zijn vader Isaak meer van Esau hield dan van hem: *Isaak had Esau lief, want wildbraad was naar zijn smaak; maar Rebekka had Jakob lief*. Hoewel Jakob uit eigen ervaring wist hoe vernietigend voortrekkerij is voor het achtergestelde kind, kopieerde hij het gedrag van zijn vader Isaak bij zijn eigen zoons.

En Isaak had het ook niet van een vreemde. Abraham kreeg Ismaël en Isaak en het was duidelijk wie zijn voorkeur genoot. Op een gegeven moment stuurde Abraham Ismaël en zijn moeder Hagar zelfs de woestijn in om te sterven. Abraham hield meer van Isaak dan van Ismaël.

Ziedaar het patroon. Niet alleen grootheid wordt van vader op zoon doorgegeven. Er zijn ook negatieve patronen die door generaties heen sijpelen en keer op keer slachtoffers maken en voor grote problemen zorgen. 'Klussen is stom.' In Exodus 34:6-7 staat dat God de zonden van de vaders bezoekt aan de kinderen, tot in het derde en vierde geslacht. Die tekst is soms uitgelegd als zou God de kinderen en kleinkinderen straffen voor de zonden van hun voorvaders. Maar dat staat er niet. Het lijkt erop dat God bij wijze van spreken van generatie tot generatie een kijkje komt nemen bij families en daar dan steeds weer dezelfde zondepatronen 'bezoekt', aantreft. God ziet hoe negatieve patronen van vader op zoon worden doorgegeven. Ezechiël 18:1-20 zegt dat God nooit de zoon zal straffen voor de zonde van de vader, of de vader voor de zonde van de zoon. *De ziel die gezondigd heeft, die zal sterven*. Iedereen is verantwoordelijk voor zijn eigen daden, maar er is iets met families waardoor bepaalde zondepatronen steeds weer terugkeren. In de familielijn van Jozef was dat voortrekkerij, met alle schadelijke gevolgen van dien.

Het doorgeven van negatieve patronen gaat op talloze, onopvallende manieren. In het geval van voortrekkerij hoeft de ouder niet eens uit te spreken dat hij meer van de ene houdt dan van de an-

dere. Zijn voorliefde blijkt wel vanzelf, op allerlei kleine maniertjes. De kinderen pikken dat feilloos op. Zo gaat dat met alle negatieve banden uit het voorgeslacht. Kinderen zien hoe ouders omgaan met druk, met conflict of met vermoeidheid. Grijpt vader in stress-situaties naar de fles? Kinderen nemen dit onbewust mee hun verdere leven in. Keert moeder in zichzelf of wordt ze depressief? Het kind leert dat dit schijnbaar de geëigende wegen zijn om op moeilijkheden te reageren.

Het is van belang om niet alleen de grootheid van je familiegeschiedenis te kennen, maar ook de negatieve familiepatronen te onderkennen, zodat jij daarvan vrij kunt komen. De weg naar bevrijding gaat langs het in het licht brengen van de duisternis, het bidden voor de zwakke plekken en het ontvangen van hulp van anderen in het aanleren van positieve patronen.

Wat zijn negatieve patronen die in jouw familie worden doorgegeven? Hoe zou je die patronen kunnen doorbreken?

Vader, dank U wel voor mijn ouders. Ik bid dat de negatieve patronen die ik van hen heb overgenomen doorbroken mogen worden zodat ik die niet doorgeef aan mijn kinderen. Ook bid ik dat U de positieve patronen bevestigt, zodat onze familie daar de zegen van mag ondervinden.